

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

การศึกษารูปแบบการหลอกลวงและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน**The study of fraud types and factors influencing financial fraud behavior**ธิติมา ม่วงหุ้มทรัพย์¹, ชยุดา สุขสมยา², ฐิภาภรณ์ ธีระพันธุ์³, ชนัญชิตา มาสังข์⁴,
ณิชาพัชร เจริญศึกษา⁵, บัณฑิตา แสงลับ⁶, ศรณย์พร จิโรจน์กุล⁷

Thitima Maunghumsap, Chayuda Sukdomya, Thipaporn Teerapun, Chananchida Masang,

Nichapat Charoensuksa, Banthita Saenglub, Sarunporn Jirotkul

Received : February 4, 2025 / Revised : March 21, 2025 / Accepted : June 11, 2025

บทคัดย่อ

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตมนุษย์ในหลายมิติ แต่ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น หนึ่งในปัญหาที่สำคัญคือ การหลอกลวงทางการเงิน ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อทั้งบุคคล สังคม และระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง งานวิจัยฉบับนี้จึงเริ่มต้นศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน และรูปแบบการหลอกลวงที่กระตุ้นให้บุคคลมีแนวโน้มหลงเชื่อ รูปแบบการหลอกลวงแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ การข่มขู่ การซื้อขายสินค้า การฟิชชิ่ง และการใช้ความรัก โดยรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน เพื่อระบุ 2 รูปแบบการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุด จากนั้นนำ 2 รูปแบบที่ได้ข้างต้นมาจำลองสถานการณ์โดยวิธีการสัมภาษณ์เพื่อหารูปแบบการหลอกลวงที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมจำลองสถานการณ์จำนวน 100 คน ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ค่าเสียหายจากการหลอกลวง การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชชิ่ง นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า รูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า มีแนวโน้มทำให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด

คำสำคัญ: การหลอกลวงทางการเงิน, รูปแบบการหลอกลวง, การจำลองสถานการณ์¹ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: thitima.bell@g.swu.ac.th² นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Chayudasu@g.swu.ac.th³ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Thipaporn@g.swu.ac.th⁴ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Chananchidama@g.swu.ac.th⁵ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Nichapat@g.swu.ac.th⁶ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Banthitasa@g.swu.ac.th⁷ นิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: Sarunpornji@g.swu.ac.th

ABSTRACT

In the current era of digital technological advancement, transformative changes in human lifestyle have emerged, simultaneously creating increasingly complex challenges. One critical issue is financial fraud, which represents a significant threat with extensive impacts on individuals, society, and the economic system. This research initially investigates the factors influencing financial fraud vulnerability and the typologies of fraudulent schemes that trigger susceptibility. The study categorizes fraudulent methods into five distinct types: opportunity-based scams, threat-based scams, consumer purchase scams, phishing scams, and romance scams. Data was collected through questionnaires from a sample of 200 participants to identify the two most believable fraud typologies. Subsequently, these fraud patterns were subjected to experimental simulation involving 100 experimental participants to determine the most persuasive deception strategy. The research findings revealed multiple factors contributing to financial fraud vulnerability, including Age, Marital status, Education level, Monthly income, financial damage incurred, Opportunity-based scams, Consumer purchase scams, Phishing scams. Notably, the experimental results demonstrated that consumer purchase scams exhibited the highest potential for inducing participant susceptibility.

Keyword: Financial fraud, Types of financial fraud, Simulated scenario

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

บทนำ

ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ผู้คนสามารถเชื่อมต่อ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างอิสระบนสื่อสังคมออนไลน์จากสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลาที่ผ่านมา ประชาชนไทยประสบกับคดีหลอกลวงทางการเงินที่สร้างความสูญเสียประมาณ 5.9 หมื่นล้านบาท โดยเฉพาะจากกรณีการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้าและบริการ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2567: ออนไลน์) อีกทั้ง สมาคมธนาคารประเทศไทย (2566: ออนไลน์) ได้นำข้อมูลการจัดอันดับการเกิดภัยทางการเงินระดับโลก มาเผยแพร่สู่สาธารณะชน ซึ่งประเทศไทยเป็นอันดับ 6 ของโลกโดยสาเหตุหลักมาจากการเติบโตของเทคโนโลยีซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมออนไลน์ ส่งผลให้ความเสี่ยงจากการหลอกลวงทางการเงินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลาง (Middle-Income Trap) เกิดความเสี่ยงแก่กลุ่มรายได้น้อยที่มีความต้องการทางการเงินเร่งด่วนจึงมีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้ง่าย ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพ ดังนั้น ปัญหาภัยทางการเงินจึงมีความสัมพันธ์กับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565: ออนไลน์)

หนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ผู้คนถูกหลอกลวงทางการเงินมากขึ้น เกิดจากมีจิตวิทยาใช้กลวิธีต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และความไว้วางใจ โดยอาศัยอคติเชิงพฤติกรรม (Behavioral Bias) และอารมณ์ของเหยื่อเป็นเครื่องมือในการหลอกลวง เช่น ความมั่นใจเกินจริง (Overconfidence) ทำให้เหยื่อเชื่อว่าตนเองสามารถหลีกเลี่ยงการถูกหลอกลวงได้ หรือการยึดติดกับข้อมูลเริ่มต้น (Anchoring) ที่ทำให้เหยื่อถูกชักนำด้วยข้อมูลที่ได้รับมาแม้ว่าอาจเป็นข้อมูลที่เป็นเท็จ นอกจากนี้ มีจิตวิทยายังใช้วิธีกระตุ้นอารมณ์ผ่านความกลัว และความโลภ เพื่อเร่งรัดให้ตัดสินใจโดยขาดการพิจารณาอย่างรอบคอบ สอดคล้องกับแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาการตัดสินใจของมนุษย์ โดยพิจารณาจากปัจจัยทางจิตวิทยาและสังคม เพื่อให้เข้าใจความไม่สมเหตุสมผลของมนุษย์ในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ

จากประเด็นข้างต้น คณะผู้วิจัย พบว่า การศึกษา และจำแนกรูปแบบของการหลอกลวงที่พบเจอมากขึ้นในประเทศไทย แม้จะมีรูปแบบการหลอกลวงที่หลากหลายมากขึ้นแต่ยังไม่มีมีการจำแนกรูปแบบการหลอกลวงที่ชัดเจน ดังนั้น จึงจัดทำงานวิจัยฉบับนี้เพื่อศึกษารูปแบบการหลอกลวง และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน คณะผู้วิจัยจึงจำแนกรูปแบบการหลอกลวงออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ (Opportunity-based scams) รูปแบบที่ 2 การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่ (Threat-based scams) รูปแบบที่ 3 การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (Consumer purchase scams) รูปแบบที่ 4 การฟิชชิ่ง (Phishing scams) และรูปแบบที่ 5 การหลอกลวงที่ใช้ความรัก (Romance scams)

ซึ่งรูปแบบการหลอกลวง 5 ประเภทข้างต้น คือถูกัญแจสำคัญในการตอบคำถามของการวิจัย โดยมีแนวทางในการวิจัย ดังนี้ 1) การเก็บแบบสอบถามจากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป 200 คน ซึ่งคำถามจะแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สถานการณ์สมมติของรูปแบบของการหลอกลวง ส่วนที่ 3 ข้อมูลในการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนที่ 4 ความเสียหายจากการถูกหลอกลวง ส่วนที่ 5 พฤติกรรมรับความเสี่ยง และส่วนที่ 6 ความรู้ทางการเงิน โดยข้อมูลที่ได้จะนำไปสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน และนำรูปแบบการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด 2 รูปแบบ และ 2)การจำลองสถานการณ์ตามรูปแบบการหลอกลวง 2 ประเภทดังกล่าว และเก็บแบบสอบถามจากการสัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป 100 คน แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 50 คน ใช้ชุดคำถามเดียวกับ 1) แต่เปลี่ยนส่วนที่ 2 เป็นสถานการณ์จำลองในรูปแบบการหลอกลวงประเภทนั้น ๆ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์รูปแบบการหลอกลวงที่สามารถ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

กระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด ดังนั้น คณะผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนานโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างสภาพแวดล้อมทางการเงินที่ปลอดภัย และน่าเชื่อถือได้ เพื่อบรรเทาปัญหาการถูกล่อลวงทางการเงินในอนาคต

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกล่อลวงทางการเงิน
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบการล่อลวงที่มีแนวโน้มทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงเชื่อมากที่สุด

ทบทวนวรรณกรรม

1) รูปแบบการล่อลวง

เดอลีมา หลี และมอตโตลา (DeLiema, Li, and Mottola, 2023: 1046) ได้จัดรูปแบบการล่อลวงออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะเฉพาะของกลยุทธ์ที่มีฉ้อฉลวงเหยื่อ ได้แก่ การล่อลวงที่ใช้โอกาสล่อ การล่อลวงที่ใช้การข่มขู่ การล่อลวงในการซื้อสินค้า และการฟิชชิ่ง ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าการล่อลวงที่ใช้ความเป็นรูปแบบการล่อลวงที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการเติบโตของช่องทางออนไลน์ และแอปพลิเคชันหาคู่ จึงจำแนกรูปแบบการล่อลวงออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง การล่อลวงที่ใช้โอกาสล่อ (Opportunity-based scams) มีฉ้อฉลใช้เทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อล่อลวงเหยื่อ เช่น การสร้างความเร่งด่วน (scarcity) การกระตุ้นความโลภ มักพบในรูปแบบของอาชญากรรมแบบพีระมิด (Pyramid schemes) หรืออาชญากรรมแบบพอนซี (Ponzi schemes) เป็นการล่อลวงคนให้มาลงทุน และสัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนสูง โดยใช้เงินจากนักลงทุนใหม่จ่ายให้นักลงทุนเก่า (พงษ์ศิริ ตาอินทร์, 2562: 37-40) สะท้อนถึงแนวคิดเรื่องการคาดการณ์อย่างไม่สมเหตุผล (irrational expectations) โดยเหยื่อมักประเมินผลตอบแทนที่คาดหวัง (expected returns) สูงเกินจริง ทั้งยังประเมินความเสี่ยง (risk) ต่ำเกินไป

รูปแบบที่สอง การล่อลวงที่ใช้การข่มขู่ (Threat-based scams) มีฉ้อฉลจะอาศัยการสร้างความกลัวและความกังวลเป็นเครื่องมือหลัก โดยใช้หลักทางจิตวิทยาที่เรียกว่า “การตอบสนองต่อภัยคุกคาม (threat response)” คือ เมื่อกำลังตกอยู่ในอันตรายจะตอบสนองอย่างรวดเร็ว และไม่มีเหตุผล สะท้อนถึงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงความสูญเสีย (loss aversion) จากทฤษฎีการคาดการณ์ (Prospect Theory) กล่าวคือ การที่มีฉ้อฉลข่มขู่หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งจะเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงขึ้น ทำให้เหยื่อเลือกจ่ายเงินเพื่อหลีกเลี่ยงความสูญเสีย

รูปแบบที่สาม การล่อลวงในการซื้อสินค้า (Consumer purchase scams) มีฉ้อฉลจะอาศัยช่องโหว่ของระบบการซื้อขายสินค้าออนไลน์ และพฤติกรรมการบริโภค โดยใช้เทคนิคทางการตลาดแบบล่อลวง เช่น การใช้รีวิวปลอม การสร้างข้อเสนอที่เร่งให้ตัดสินใจ การใช้เทคโนโลยีการปลอมแปลงภาพและวิดีโอ (deepfake technology) สะท้อนถึงปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล (information asymmetry) นำไปสู่ปัญหาการเลือกที่ไม่พึงประสงค์ (adverse selection) เนื่องจากผู้ขายมีข้อมูลมากกว่าผู้ซื้อเกี่ยวกับคุณภาพสินค้าหรือบริการ ผู้ซื้อจึงตกอยู่ในสถานการณ์ถูกล่อลวงให้เลือกซื้อสินค้าคุณภาพต่ำหรือไม่เหมาะสม

รูปแบบที่สี่ การฟิชชิ่ง (Phishing scams) มีหลายรูปแบบ ได้แก่ การฟิชชิ่งแบบเฉพาะเจาะจง (spear phishing) เป็นการมุ่งเป้าไปที่บุคคลหรือองค์กรเฉพาะ การฟิชชิ่งผ่านข้อความสั้น (smishing) และการฟิชชิ่งผ่านเสียง (vishing) มีฉ้อฉลมักปลอมเป็นองค์กรหรือบุคคลที่น่าเชื่อถือเพื่อขโมยข้อมูลส่วนตัว สะท้อนมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ทางด้านผลกระทบภายนอกเชิงลบ (negative externalities) ต่อระบบเศรษฐกิจดิจิทัล

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

รูปแบบที่ห้า การหลอกลวงที่ใช้ความรัก (Romance scams) มีจรรยาจะพยายามเข้าหาเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเหยื่อที่กำลังมองหาความรัก โดยนิยมปลอมเป็นบุคคลในอาชีพหรือตำแหน่งที่น่าเชื่อถือ เพื่อสร้างความไว้วางใจ และสามารถดำเนินต่อไปได้หลายปี เพื่อให้เหยื่อยอมมอบเงิน หรือข้อมูลส่วนบุคคล สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างอคติเพื่อยืนยันความเชื่อตนเอง (Confirmation Bias) โดยเหยื่อจะมองข้ามหรือปฏิเสธข้อมูลที่บ่งชี้ว่าเป็นบุคคลหลอกลวง

2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในอดีต คณะผู้วิจัยได้จำแนกปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินไว้ 18 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่หนึ่ง อายุ จากงานวิจัยของ ไททัส และคณะ (Titus et al. 1995: 60) พบว่า บุคคลอายุน้อยมีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อสูงกว่า สอดคล้องกับ อัญมณี รักดีมวชน และคมสัน รัตนะสิมากุล (2566: 126-129) ที่อธิบายว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะถูกหลอกลวงทางออนไลน์เพิ่มขึ้น นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่หนึ่ง บุคคลที่อายุ 60 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่อายุไม่เกิน 60 ปี

ปัจจัยที่สอง เพศ จากงานวิจัยของ โอดุนเซ (Odunze. 2018: 11) และงานของ บูเซ และคณะ (Buse et al. 2024: 2961) พบว่า เพศชายมีแนวโน้มจะตกเป็นเหยื่อของการฉ้อโกงมากกว่าเพศหญิง ขณะที่สารโวจน์ จอกโคกสูง (2550: 23-26) อธิบายว่าผู้หญิงมีความอ่อนแอทางชีวภาพมากกว่า และถูกชักชวนหรือโน้มน้าวใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สอง เพศหญิง มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าเพศชาย

ปัจจัยที่สาม การอยู่อาศัย งานวิจัยของธัญพิชชา สามารถ (2565: 188) พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังมีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่อของการฉ้อโกงออนไลน์ เนื่องจากการอยู่คนเดียวในช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ทำให้ขาดความช่วยเหลือจากผู้อื่น เช่น ครอบครัวที่สามารถเป็นผู้ปกป้องหรือเป็นที่ปรึกษาได้ นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สาม บุคคลที่อาศัยอยู่ตามลำพัง มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่ตามลำพัง

ปัจจัยที่สี่ สถานภาพ งานวิจัยของเดอลีมา หลี และมอตโตลา (DeLiema, Li, and Mottola, 2023: 1051) พบว่า บุคคลที่โสด หม้าย หรือหย่าร้าง มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินบุคคลที่แต่งงานแล้วหรือมีคู่ครอง เนื่องจากผู้ที่โสดประสบกับความโดดเดี่ยวทางสังคมสูงกว่าผู้ที่มีคู่สมรส นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สี่ บุคคลที่มีสถานภาพหย่าร้าง หรือเป็นหม้าย มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพอื่น

ปัจจัยที่ห้า การศึกษา ผลการวิจัยของ เคอร์ลีย์ และโคเปส (Kerley and Copes. 2002: 26) พบว่า บุคคลที่มีวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นไปมีโอกาสตกเป็นเหยื่อการหลอกลวงมากกว่าบุคคลที่มีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษา นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่ห้า บุคคลที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาด้านต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

ปัจจัยที่หก อาชีพ ผลการสำรวจของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2565: 18) ระบุว่า กลุ่มอาชีพนายจ้าง ลูกจ้าง รัฐวิสาหกิจ และลูกจ้างรัฐบาล เป็นกลุ่มอาชีพที่มีความรู้ทางการเงินสูงกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น ทำให้สามารถรับรู้ความเสี่ยงของการหลอกลวงได้ดีกว่าบุคคลที่มีความรู้ทางการเงินต่ำ นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่หก บุคคลที่ประกอบอาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจ มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินน้อยกว่าบุคคลที่ประกอบอาชีพอื่น

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

ปัจจัยที่เจ็ด ความรู้ทางการเงิน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีความรู้ทางการเงินสูงสามารถตระหนักรู้การหลอกลวงได้ดีกว่าผู้ที่มีความรู้ทางการเงินน้อย (Kim, Maurer, and Mitchell, 2021: 7) นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่เจ็ด บุคคลที่มีความรู้ทางการเงินมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินน้อยกว่าบุคคลที่ไม่มีความรู้ทางการเงิน

ปัจจัยที่แปด รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 50,001 ดอลลาร์ มีแนวโน้มที่จะตกเป็นเหยื่อการฉ้อโกงประเภทโอกาสการลงทุนมากกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่า 25,000 ดอลลาร์ เพราะผู้มีรายได้สูง และมีการใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตัว หรือมีโอกาสถูกหลอกลวงมากกว่า (DeLiema, Li, and Mottola, 2023: 1051) นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่แปด บุคคลที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำ กำหนดให้บุคคลที่มีรายได้ต่ำ คือ บุคคลที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน

ปัจจัยที่เก้า การจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน จากมาตรการของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2566: ออนไลน์) กำหนดวงเงินการโอนเงินผ่านโมบายแบงก์กิ้งไม่เกิน 50,000 บาทต่อครั้ง หากต้องการโอนเงินมากกว่า 50,000 บาทต่อวัน จะต้องยืนยันตัวตนเพิ่มเติม นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่เก้า บุคคลที่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินน้อยกว่าบุคคลที่ไม่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน

ปัจจัยที่สิบ ช่องทางการทำธุรกรรม ผลการศึกษาพบว่า เหยื่อมักถูกหลอกลให้ทำธุรกรรมทางการเงินเพื่อซื้อขายสินค้าผ่านการโอนเงินที่ตู้ ATM รองลงมาคือการทำธุรกรรมออนไลน์ และเคาน์เตอร์ธนาคาร (ฐิตินา อินกล้า, 2559: 96) คณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์จะเพิ่มความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อมากกว่า เนื่องจากความสะดวก และความเร็วในการทำธุรกรรมที่เพิ่มขึ้น นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สิบ บุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางอื่น

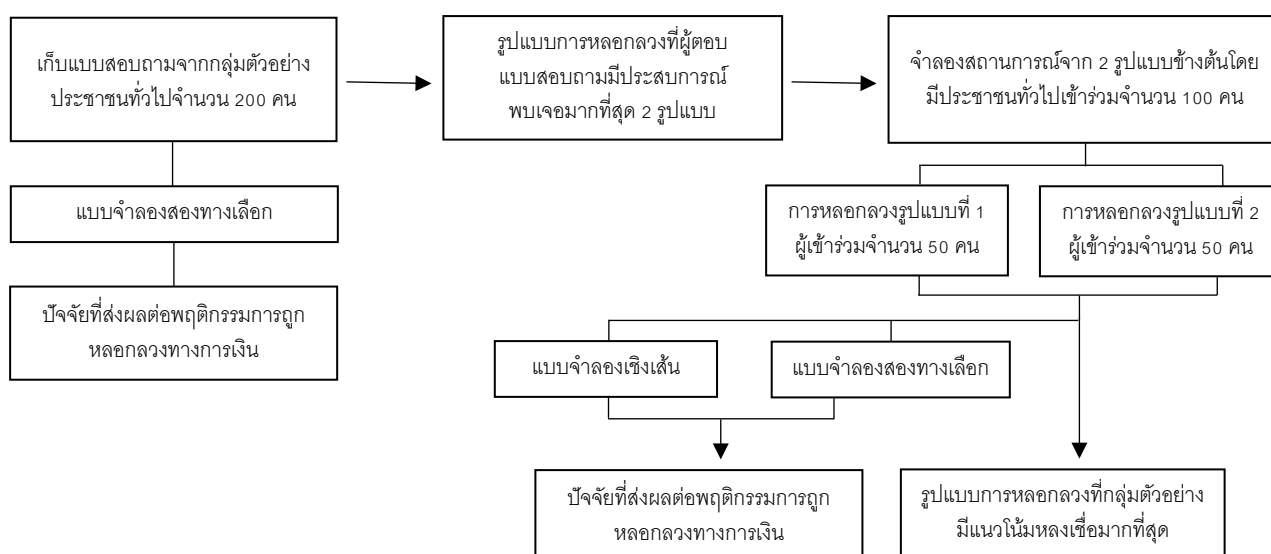
ปัจจัยที่สิบเอ็ด ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน ผลการศึกษาพบว่า ความถี่ในการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์จำนวน 7-9 ครั้งต่อเดือน ไม่มีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงในการเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางการเงินการทำธุรกรรมออนไลน์อย่างชัดเจน (สัณห์ภพ วิทยาทอง, 2564: 28) ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินที่มากขึ้นจะเพิ่มความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อการฉ้อโกง นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สิบเอ็ด บุคคลที่มีความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินมากกว่า 10 ครั้งต่อวัน มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงิน

ปัจจัยที่สิบสอง พฤติกรรมรับความเสี่ยง ผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่มีทัศนคติเปิดรับความเสี่ยงทางการเงิน (Risk-Taking) มีแนวโน้มถูกฉ้อโกง (Wyk and Benson, 1997: 163-179; Wyk and Mason, 2001: 328-345) นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สิบสอง บุคคลที่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยงมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยง

ปัจจัยที่สิบสาม ความเสียหายทางการเงิน ผลการวิจัยของ ฐิตินา อินกล้า (2559: 96) พบว่า ระดับความเสียหายจากการถูกหลอกลวงในแต่ละบุคคลมีระดับที่แตกต่างกัน โดยค่าเฉลี่ยของความเสียหายคือ 115,889 บาท เสียหายมากที่สุดคือ 320,000 บาท นำมากำหนดสมมติฐานได้ดังนี้ สมมติฐานที่สิบสาม บุคคลที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่ไม่เคยได้รับความเสียหายทางการเงิน

สำหรับ **ปัจจัยที่สิบสี่ ถึง ปัจจัยที่สิบแปด** เป็นรูปแบบการหลอกลวงทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า การหลอกลวงฟิชซิง และการหลอกลวงที่ใช้ความรัก ตามลำดับ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

กรอบแนวคิดการวิจัย**วิธีดำเนินการวิจัย****1) การเก็บแบบสอบถาม**

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกจากประชาชนทั่วไปที่สามารถให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ครอบคลุมช่วงอายุ 13–85 ปี ได้แก่ นักเรียนมัธยมต้น มัธยมปลาย นักศึกษา วัยทำงาน และผู้สูงอายุ จำนวนทั้งหมด 200 คน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open Question) และเพศ ระดับการศึกษา การอยู่อาศัย สถานภาพ เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed-end Question) ส่วนที่ 2 รูปแบบของการหลอกลง ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Question) ถามถึงประสบการณ์การถูกหลอกลงของผู้ตอบแบบสอบถาม และรูปแบบของการหลอกลงที่พบเจอ ส่วนที่ 3 ข้อมูลในการทำธุรกรรมทางการเงิน ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Question) ประกอบด้วย ความถี่ในการทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน (จำนวนครั้ง) ช่องทางในการทำธุรกรรมทางการเงิน และการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน ส่วนที่ 4 ความเสียหายทางการเงินจากการถูกหลอกลง ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open Question) ส่วนที่ 5 พฤติกรรมรับความเสี่ยง เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed-end Question) จำนวน 3 ข้อ หากผู้ตอบแบบสอบถามสามารถรับความเสี่ยง 2 ใน 3 ข้อ ถือเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยง และส่วนที่ 6 ความรู้ทางการเงิน เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Closed-end Question) จำนวน 3 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามที่ใช้วัดความรู้ทางการเงินของผู้ตอบแบบสอบถาม หากตอบถูกต้อง 2 ใน 3 ข้อ ถือเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางการเงิน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามผ่าน Google form โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากช่องทางออนไลน์ และการสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสอบถามโดยตรงในหลากหลายสถานที่ ได้แก่ มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ศูนย์การค้าสยาม และบุคคลใกล้ชิด

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบ และการดำเนินวิจัย ใช้ข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมถูกหลอกลงทางการเงิน และรูปแบบของการหลอกลงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสิทธิผลพบเจอบ่อยที่สุด 2 รูปแบบ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

ขั้นตอนที่ 5 คณะผู้วิจัยจัดเตรียมความพร้อมของข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการประมาณการด้วยแบบจำลองทางเศรษฐมิติผ่านโปรแกรมประยุกต์ทางสถิติ โดยใช้แบบจำลองสองทางเลือก (Binary Choice Model) เนื่องจากตัวแปรตามเป็นตัวแปร Dummy ซึ่งมีค่าสองค่า ได้แก่ 0 และ 1 ใช้แทนการมีหรือไม่มีพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ กรีน (Greene. 2012: 721) ซึ่งระบุว่าแบบจำลอง Binary Choice เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรตามที่มีลักษณะเป็นทางเลือกสองทาง เช่น ใช่/ไม่ใช่ หรือ มี/ไม่มี จึงกำหนดให้

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X_{1j} + \beta_2 X_{2j} + \dots + \beta_{18} X_{18j} + u_i$$

โดยที่ $i = 1, 2, 3, \dots, 18$ สำหรับตัวแปรอิสระจำนวน 18 ตัวแปร และ $j = 0, 1$ สำหรับตัวแปร Dummy โดยให้ 0 เป็นฐานกำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งเป็นตัวแปร Dummy

โดย Y_j คือ พฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน

กำหนดให้ บุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์พบเจอการถูกหลอกลวงทางการเงินเป็นฐาน และ Y_1 เป็นบุคคลที่เคยมีประสบการณ์พบเจอการถูกหลอกลวงทางการเงิน โดยกำหนดตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลตัวแปรอิสระที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน

X_i	ความหมาย
X_1	เพศ กำหนดให้ เพศชายเป็นฐาน โดย X_1 เป็นเพศหญิง
X_2	อายุ
X_3	การอยู่อาศัย กำหนดให้ บุคคลที่อาศัยอยู่ตามลำพังเป็นฐาน โดย X_3 เป็นบุคคลที่ไม่ได้อาศัยอยู่ตามลำพัง
X_4	สถานภาพ กำหนดให้ บุคคลที่หย่าร้างหรือเป็นหม้ายเป็นฐาน โดย X_4 เป็นบุคคลที่มีสถานภาพอื่น
X_5	การศึกษา กำหนดให้ บุคคลที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นฐาน โดย X_5 เป็นบุคคลที่มีการศึกษาน้อยกว่าระดับปริญญาตรี
X_6	อาชีพ กำหนดให้ บุคคลที่ประกอบอาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจเป็นฐาน โดย X_6 เป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพอื่น
X_7	ความรู้ทางการเงิน กำหนดให้ บุคคลที่มีความรู้ทางการเงินเป็นฐาน โดย X_7 เป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ทางการเงิน
X_8	รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
X_9	การจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน กำหนดให้ บุคคลที่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวันเป็นฐาน โดย X_9 เป็นบุคคลที่ไม่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน
X_{10}	ช่องทางการทำธุรกรรม กำหนดให้ บุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์เป็นฐาน โดย X_{10} เป็นบุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางอื่น
X_{11}	ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน
X_{12}	พฤติกรรมรับความเสี่ยง กำหนดให้ บุคคลที่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยงเป็นฐาน โดย X_{12} เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยง
X_{13}	ความเสียหายทางการเงิน กำหนดให้ บุคคลที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินเป็นฐาน โดย X_{13} เป็นบุคคลที่ไม่เคยได้รับความเสียหายทางการเงิน
X_{14}	การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน โดย X_{14} เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การพบเจอรูปแบบการหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ
X_{15}	การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่ กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน โดย X_{15} เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การพบเจอรูปแบบการหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

X_i	ความหมาย
X_{16}	การหลอกลวงในการซื้อสินค้า กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน โดย X_{16} เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การพบเจอรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อสินค้า
X_{17}	การฟิชซิง กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน โดย X_{17} เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การพบเจอรูปแบบการหลอกลวงฟิชซิง
X_{18}	การหลอกลวงที่ใช้ความรัก กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน โดย X_{18} เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การพบเจอรูปแบบการหลอกลวงที่ใช้ความรัก

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลที่ผ่านมาผ่านการประมาณการมาวิเคราะห์ผลมาตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมถูกละเมิดทางการเงิน และรูปแบบของการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุด 2 รูปแบบ เพื่อนำไปจำลองสถานการณ์ในขั้นตอนต่อไป

2) การจำลองสถานการณ์

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกจากประชาชนทั่วไปที่สามารถให้ความร่วมมือในการจำลองสถานการณ์ผ่านการสัมภาษณ์ ครอบคลุมช่วงอายุ 18-70 ปี ได้แก่ นักเรียนมัธยมปลาย นักศึกษา วัยทำงาน และผู้สูงอายุ จำนวนทั้งหมด 100 คน

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการทดลอง โดยการจำลองสถานการณ์ตาม 2 รูปแบบการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุด โดยแบ่งผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 50 คน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะเผชิญกับสถานการณ์จำลองแตกต่างกัน โดยคณะผู้วิจัยออกแบบสถานการณ์จำลองแบ่งตามการจำแนกรูปแบบของการหลอกลวง 5 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสถานการณ์จำลองที่สอดคล้องกับรูปแบบการหลอกลวงทางการเงิน 5 ประเภท

รูปแบบ	สถานการณ์จำลอง
1. การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ	ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จะได้รับโทรศัพท์จากธนาคารออนไลน์ว่า ได้รับรางวัลสลากออมสินเลขท้าย 2 ตัว จำนวน 5,000 บาท ให้กดรับรหัส OTP เพื่อเป็นการยืนยันรับสิทธิ์
2. การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่	ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จะได้รับโทรศัพท์จากบุคคลที่รู้จักว่า มีภาพหลุด และข่มขู่ให้โอนเงินเพื่อที่จะไม่โพสต์ภาพเหล่านั้นลงสื่อโซเชียลมีเดีย
3. การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า	ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จะได้รับข้อมูล ประกอบด้วย ภาพสินค้า ราคา โปรโมชั่น รีวิวสินค้าเชิงบวก และเชิงลบ โดยมีการปรับเปลี่ยนสินค้าให้ตรงกับลักษณะเฉพาะ และความสนใจของผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ ดังนี้ เพศหญิงจะได้ข้อมูลสินค้ากลุ่มน้ำหอม เครื่องสำอาง ครีมทาผิว ส่วนเพศชายจะได้รับข้อมูลสินค้ากลุ่มรองเท้าผ้าใบ กางเกงยีนส์ อุปกรณ์ไอที
4. การฟิชซิง	ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จะได้รับอีเมลที่มาจากธนาคาร ระบุว่า บัญชีธนาคารถูกล็อก และให้คลิกลิงค์ เพื่อกดรหัสตามบัตรประชาชน
5. การหลอกลวงที่ใช้ความรัก	ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จะได้รับสื่อนำเสนอ โดยมีสถานการณ์เกี่ยวกับการสนทนากับชาย/หญิงที่บอกว่าทำงานอยู่ในต่างประเทศ พยายามสร้างความสัมพันธ์ผ่านการพูดคุย การบอกรักอยู่ แต่ประสบปัญหาทางการเงิน เช่น ธุรกิจติดขัด Visa ไม่ผ่าน เป็นต้น จึงขอให้คุณช่วยเหลือทางการเงิน

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

ขั้นตอนที่ 3 ดำเนินการจำลองสถานการณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้เข้าร่วมการทดลองได้เผชิญกับสถานการณ์จำลองดังกล่าวผ่านการสัมภาษณ์แล้ว คณะผู้วิจัยจะทำการสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ผ่านแบบสอบถาม ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงคำถามที่ใช้เก็บข้อมูลหลังการจำลองสถานการณ์

ข้อ	คำถาม
1	หากพบเจอสถานการณ์ดังกล่าว จะหลงเชื่อ และดำเนินการตามที่ถูกร้องขอ (%) พร้อมระบุเหตุผล
2	ในปัจจุบันกฎหมายทำให้สามารถคลายความกังวลจากการถูกหลอกลวงได้หรือไม่ (อธิบายเพิ่มเติมกรณีมีข้อเสนอแนะ)
3	การปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐเกี่ยวกับการถูกหลอกลวง ทำให้สามารถคลายความกังวลจากการถูกหลอกลวงได้หรือไม่ (อธิบายเพิ่มเติมกรณีมีข้อเสนอแนะ)
4	วิธีการป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวงของผู้เข้าร่วมการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 คณะผู้วิจัยจัดเตรียมความพร้อมของข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการประมาณการด้วยแบบจำลองทางเศรษฐมิติผ่านโปรแกรมประยุกต์ทางสถิติ โดยการศึกษาพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินโดยการจำลองสถานการณ์ จะใช้แบบจำลอง 2 ประเภท เพื่อเปรียบเทียบ และวิเคราะห์แนวโน้มการหลงเชื่อจากสถานการณ์จำลองที่ต่างกัน ได้แก่ แบบจำลองเชิงเส้น (Linear regression model) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงปริมาณระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อร้อยละของแนวโน้มในการหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน สมการการถดถอยเชิงเส้นมีรูปแบบ ดังนี้

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_{1j} + \beta_2 X_{2j} + \dots + \beta_{13} X_{13j} + u_i$$

โดยที่ $i = 1, 2, 3, \dots, 13$ สำหรับตัวแปรอิสระจำนวน 13 ตัวแปร

กำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable)

โดย Y คือ ร้อยละของแนวโน้มในการหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน

และใช้แบบจำลองสองทางเลือก (Binary choices model) เพื่อศึกษาการตัดสินใจที่เป็นตัวเลือกสองทาง คือ บุคคลที่มีแนวโน้มหลงเชื่อ และบุคคลที่ไม่มีแนวโน้มหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน โดยบุคคลที่มีร้อยละของการหลงเชื่อสูงกว่าค่าเฉลี่ยจะถือเป็นบุคคลที่มีแนวโน้มหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน สมการแบบจำลองสองทางเลือกมีรูปแบบ ดังนี้

$$Y_j = \beta_0 + \beta_1 X_{1j} + \beta_2 X_{2j} + \dots + \beta_{13} X_{13j} + u_i$$

โดยที่ $i = 1, 2, 3, \dots, 13$ สำหรับตัวแปรอิสระจำนวน 13 ตัวแปร และ $j = 0, 1$ สำหรับตัวแปร Dummy โดยให้ 0 เป็นฐาน

กำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) ซึ่งเป็นตัวแปร Dummy

โดย Y_j คือ แนวโน้มในการหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน

กำหนดให้ บุคคลที่ไม่มีแนวโน้มหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงินเป็นฐาน โดย Y_1 เป็นบุคคลที่มีแนวโน้มหลงเชื่อการหลอกลวงทางการเงิน

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ผ่านการประมาณการจาก 2 แบบจำลองมาวิเคราะห์ผลเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยจะดำเนินการรวบรวมคำตอบจากผู้เข้าร่วมจำลองสถานการณ์ตามคำถามที่กำหนดไว้ข้างต้นเพื่อศึกษารูปแบบการหลอกลวงที่ผู้เข้าร่วมจำลองสถานการณ์มีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด และนำคำตอบไปเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

เกี่ยวข้องสามารถออกแบบมาตรการป้องกันการถูกหลอกลวงทางการเงิน และแนวทางการป้องกันตนเองให้แก่บุคคลทั่วไป

ผลการวิจัย

1) ผลการเก็บแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการประมาณการทางเศรษฐมิติผ่านโปรแกรมประยุกต์ทางสถิติด้วยแบบจำลองสองทางเลือก (Binary choices model) โดยให้บุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์พบเจอการถูกหลอกลวงทางการเงินเป็นฐาน และ Y_1 เป็นบุคคลที่เคยมีประสบการณ์พบเจอการถูกหลอกลวงทางการเงิน โดยใช้แบบจำลองโพรบิต (Probit) แสดงผลการประมาณดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการประมาณการแบบจำลองสองทางเลือกของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน

	Slope	P-value
ค่าคงที่		***
เพศ (เพศชายเป็นฐาน)	0.0907222	
อายุ (ปี)	-0.0129568	***
การอยู่อาศัย (บุคคลที่อาศัยอยู่ตามลำพังเป็นฐาน)	-0.0774766	
สถานภาพ (บุคคลที่หย่าร้างหรือเป็นหม้ายเป็นฐาน)	-0.536233	***
การศึกษา (บุคคลที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นฐาน)	0.0864976	
อาชีพ (บุคคลที่ประกอบอาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจเป็นฐาน)	-0.138254	
ความรู้ทางการเงิน (บุคคลที่มีความรู้ทางการเงินเป็นฐาน)	-0.0925912	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	-2.27945e-06	
การจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน (บุคคลที่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวันเป็นฐาน)	-0.0665266	
ช่องทางการทำธุรกรรม (บุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์เป็นฐาน)	0.0676140	
ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน (ครั้ง)	0.000858500	
พฤติกรรมรับความเสี่ยง (บุคคลที่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยงเป็นฐาน)	-0.228036	
ความเสียหายทางการเงิน (บุคคลที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินเป็นฐาน)	-0.664249	***
การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ (บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน)	0.500187	***
การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่ (บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน)	0.313976	
การหลอกลวงซื้อขายสินค้า (บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน)	0.469185	***
การฟิชซิง (บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงจากรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน)	0.565828	***
การหลอกลวงที่ใช้ความรัก (บุคคลที่ไม่มีประสบการณ์พบเจอการหลอกลวงรูปแบบใด ๆ เป็นฐาน)	0.131354	

*** ** และ * มีนัยสำคัญ (significant) ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 99 95 และ 90 ตามลำดับ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

จากตารางที่ 4 แบบจำลองปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ระบุว่า ค่าตลาดเคลื่อนมีการกระจายตัวแบบปกติ (Normal Distribution) ดังนั้น จึงเปลี่ยนมาใช้แบบจำลองโลจิต (Logit) พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance) ที่ส่งผลให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ อายุ สถานภาพ ค่าเสียหายจากการถูกหลอกลวง การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชซิง เมื่อนำผลการวิเคราะห์มาตรวจสอบตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า บุคคลที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่า ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีอายุไม่เกิน 60 ปี อย่างไรก็ตามสามารถอธิบายได้ว่าบุคคลที่มีอายุน้อยขาดประสบการณ์ในการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และการระมัดระวังในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเงินหรือความสัมพันธ์ที่อาจเป็นอันตราย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันห์ภพ วิทยาทอง (2564: 40) และ ไททัส และคณะ (Titus et al. 1995: 60) ในขณะเดียวกัน บุคคลที่มีสถานภาพหย่าร้างหรือเป็นหม้ายมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินน้อยกว่าบุคคลสถานภาพอื่น คือ โสด มีแฟน และสมรส ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าบุคคลที่หย่าร้างหรือเป็นหม้ายมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพอื่น อีกทั้งยังขัดแย้งกับงานวิจัยของ เดอลีมา (DeLiema et al. 2022: 1051) และงานวิจัยของ ปัทชา ศึกษากิจ และคณะ (2563: 62)

แม้ว่างานวิจัยฉบับนี้จะศึกษารูปแบบการหลอกลวงทั้ง 5 รูปแบบ แต่ผลการประมาณการพบว่า บุคคลที่มีประสบการณ์พบเจอรูปแบบการหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ หรือรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า หรือรูปแบบการฟิชซิง มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่ารูปแบบอื่น เนื่องจากทั้งสามรูปแบบสามารถพบเจอได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ทำให้บุคคลไม่ระมัดระวัง และละเลยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเฉพาะเมื่อมีการนำเสนอโอกาสที่ให้ผลตอบแทนสูง การดึงดูดด้วยการลดราคาหรือโปรโมชั่นพิเศษ แม้กระทั่งการแอบอ้างเป็นหน่วยงานราชการเพื่อเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล จึงนำไปสู่ความสูญเสียทั้งด้านทรัพย์สิน และด้านจิตใจ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า บุคคลที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินจากการถูกหลอกลวงมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินน้อยกว่าบุคคลที่ไม่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินจากการถูกหลอกลวง เนื่องจากผู้ที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินมีการเรียนรู้ และการตระหนักรู้ถึงความเสี่ยงจากเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

2) ผลการจำลองสถานการณ์

จากการเก็บแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน พบว่า รูปแบบการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุด 2 รูปแบบ คือ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (Consumer purchase scams) และการฟิชซิง (Phishing scams) โดยทั้งสองรูปแบบนี้ล้วนมีนัยสำคัญทางสถิติจากการประมาณการแบบจำลองในตารางที่ 4 ดังนั้น เมื่อทราบ 2 รูปแบบการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุดแล้ว คณะผู้วิจัยจะทำการจำลองสถานการณ์โดยเก็บข้อมูลจากวิธีการสัมภาษณ์ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 50 คนตามรูปแบบการหลอกลวง โดยคณะผู้วิจัยจะสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ว่ามีแนวโน้มหลงเชื่อการหลอกลวงจากสถานการณ์จำลองร้อยละเท่าใด และนำข้อมูลไปประมาณการผ่านแบบจำลองทางเศรษฐมิติ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน และรูปแบบการหลอกลวงที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการจำลองสถานการณ์โดยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จำนวน 100 คน มาวิเคราะห์ด้วยวิธีตารางไขว้ (Cross-tabulation analysis) เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างแนวโน้มการหลงเชื่อในรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชซิง รวมถึงสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวโน้ม

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

การหลงเชื่อในแต่ละรูปแบบการหลอกลวง โดยคณะผู้วิจัยได้จัดกลุ่มระดับแนวโน้มในการหลงเชื่อออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีแนวโน้มหลงเชื่อต่ำ (0%-49%) และกลุ่มที่มีแนวโน้มหลงเชื่อสูง (50%-100%) ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บุคคลที่มีสถานภาพหย่าร้างหรือเป็นหม้าย มีเพียง 1 คน จาก 100 คน ซึ่งมีการกระจายตัวของข้อมูลต่ำ อาจทำให้ผลการประมาณการไม่แม่นยำ นอกจากนี้ยังพบข้อผิดพลาดในการจัดเก็บข้อมูลในตัวแปรความเสียหายทางการเงิน ส่งผลให้ข้อมูลไม่สมบูรณ์ (Missing data) คณะผู้วิจัยจึงตัดตัวแปร สถานภาพ (X_4) และความเสียหายทางการเงิน (X_{13}) ออกจากการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 5 และตารางที่ 6

ตารางที่ 5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงิน และแนวโน้มในการหลงเชื่อรูปแบบการหลอกลวงการซื้อขายสินค้า และการพิชชิงของกลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จำนวน 100 คน

ตัวแปรอิสระ	การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า		การพิชชิง	
	กลุ่มที่มีแนวโน้มหลงเชื่อต่ำ	กลุ่มที่มีโอกาสหลงเชื่อสูง	กลุ่มที่มีโอกาสหลงเชื่อต่ำ	กลุ่มที่มีโอกาสหลงเชื่อสูง
เพศ				
ชาย	43.48%	56.52%	83.33%	16.67%
หญิง	62.96%	37.04%	84.21%	15.79%
อายุเฉลี่ย (ปี)	33.93	35.04	28.60	27.25
การอยู่อาศัย				
อาศัยอยู่ตามลำพัง	53.85%	46.15%	81.82%	18.18%
อาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในครอบครัว	54.05%	45.95%	85.71%	14.29%
การศึกษา				
การศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป	60.00%	40.00%	84.09%	15.91%
การศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี	30.00%	70.00%	83.33%	16.67%
อาชีพ				
อาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจ	50.00%	50.00%	100%	0.00%
ประกอบอาชีพอื่น	55.00%	45.00%	83.33%	16.67%
ความรู้ทางการเงิน				
บุคคลที่มีความรู้ทางการเงิน	58.54%	41.46%	82.50%	17.50%
บุคคลที่ไม่มีความรู้ทางการเงิน	33.33%	66.67%	90.00%	10.00%
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	41,518.52	23,086.96	20,047.62	15,375.00
การจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน				
มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน	58.82%	41.48%	70.59%	29.41%
ไม่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน	51.52%	48.48%	90.91%	9.09%
ช่องทางการทำธุรกรรม				
ทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์	53.85%	46.15%	81.58%	18.42%
ทำธุรกรรมผ่านช่องทางอื่น	54.55%	45.45%	91.67%	8.33%
ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน (ครั้ง)	6.26	6.04	6.67	6.00

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

ตัวแปรอิสระ	การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า		การฟิชซิง	
	กลุ่มที่มีแนวโน้ม หลงเชื่อต่ำ	กลุ่มที่มีโอกาส หลงเชื่อสูง	กลุ่มที่มีโอกาส หลงเชื่อต่ำ	กลุ่มที่มีโอกาส หลงเชื่อสูง
พฤติกรรมรับความเสี่ยง				
มีพฤติกรรมรับความเสี่ยง	56.41%	43.59%	83.35%	17.65%
ไม่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยง	45.45%	54.44%	87.50%	12.50%
ผลรวมทั้งหมด	54%	46%	84%	16%

จากการจำลองสถานการณ์ตามรูปแบบการหลอกลวงทั้ง 2 รูปแบบ คือ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชซิงจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน พบว่า กลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ในรูปแบบการซื้อขายสินค้ามีแนวโน้มหลงเชื่อเฉลี่ยร้อยละ 66.95 ขณะที่กลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ในรูปแบบการฟิชซิงมีแนวโน้มหลงเชื่อเฉลี่ยร้อยละ 33.05 ดังนั้น รูปแบบการหลอกลวงที่กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มหลงเชื่อมากที่สุด คือ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (Consumer purchase scams)

ในการศึกษาพฤติกรรมที่ถูกหลอกลวงทางการเงินโดยการจำลองสถานการณ์ คณะผู้วิจัยจะใช้แบบจำลอง 2 ประเภท ได้แก่ แบบจำลองเชิงเส้น (Linear regression model) และแบบจำลองสองทางเลือก (Binary choices model) เพื่อเปรียบเทียบ และวิเคราะห์แนวโน้มการหลงเชื่อจากสถานการณ์จำลองที่ต่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ถูกหลอกลวงทางการเงินของกลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ 100 คน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการประมาณการแบบจำลองถดถอยเชิงเส้น และแบบจำลองสองทางเลือกของกลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จำนวน 100 คน

	OLS		Logit	
	Coefficient	P-value	Slope	P-value
ค่าคงที่	37.5977	**		
เพศ (เพศชายเป็นฐาน)	-0.896937		-0.0835962	
อายุ (ปี)	-0.332101		-0.00302718	
การอยู่อาศัย (บุคคลที่อาศัยอยู่ตามลำพังเป็นฐาน)	3.96558		0.102134	
การศึกษา (บุคคลที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นฐาน)	19.2092	**	0.349087	
อาชีพ (บุคคลที่ประกอบอาชีพรับราชการ และรัฐวิสาหกิจเป็นฐาน)	-5.34033		-0.0471840	
ความรู้ทางการเงิน (บุคคลที่มีความรู้ทางการเงินเป็นฐาน)	1.12430		-0.0579301	
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท)	-0.000113887		-4.20921e-06	*
การจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวัน (บุคคลที่มีการจำกัดวงเงินในการทำธุรกรรมต่อวันเป็นฐาน)	-8.38335		-0.200647	
ช่องทางการทำธุรกรรม (บุคคลที่ทำธุรกรรมผ่านช่องทางออนไลน์เป็นฐาน)	-1.34803		0.0611194	
ความถี่การทำธุรกรรมทางการเงินต่อวัน (ครั้ง)	-0.378104		-0.00125693	
พฤติกรรมรับความเสี่ยง (บุคคลที่มีพฤติกรรมรับความเสี่ยงเป็นฐาน)	-0.250278		-0.0451012	
รูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (บุคคลที่เข้าร่วมจำลองสถานการณ์การหลอกลวงการฟิชซิงเป็นฐาน)	17.0143	***	0.313037	***

*** ** และ * มีนัยสำคัญ (significant) ณ ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 99 95 และ 90 ตามลำดับ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองถดถอยเชิงเส้นโดยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares: OLS) พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance) ได้แก่ การศึกษา และรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายปัจจัย พบว่า บุคคลที่มีการศึกษามากกว่าระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มในการถูกหลอกลวงทางการเงินสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลี และโซเบอร์รอน-เฟร์เรร์ (Lee and Soberon-Ferrer, 1997: 70) และงานวิจัยของ สุภาเทพ รุณเรศ (2561: 59) ที่ระบุว่าการศึกษาและความรู้เป็นทักษะสำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์ ผู้ที่มีการศึกษามากกว่าจึงทำให้มีความเสี่ยงในการหลงเชื่อข้อมูลผิด หรือไม่สามารถประเมินความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ดีเท่ากับผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่า ซึ่งไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้าเป็นรูปแบบที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มหลงเชื่อมากกว่ารูปแบบฟิชซิ่ง ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยจากการสัมภาษณ์เหตุผลในการตัดสินใจซื้อสินค้าจากกลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ที่มีแนวโน้มหลงเชื่อสูง ส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับสินค้าที่ราคาถูกกว่า โดยไม่ได้พิจารณาวิธี และความน่าเชื่อถือของร้านค้า

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ โดยใช้แบบจำลองโลจิต (Logit) พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Significance) ได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์รายปัจจัย พบว่า เมื่อรายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพิ่มขึ้นแนวโน้มในการหลงเชื่อการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า หรือการฟิชซิ่งจะลดลง สอดคล้องกับงานของ ดีวี และคณะ (Deevy et al. 2012: 20) แต่ไม่ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า บุคคลที่มีรายได้สูงมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำ และรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้าเป็นรูปแบบที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มหลงเชื่อมากกว่ารูปแบบฟิชซิ่งเช่นเดียวกับแบบจำลองถดถอยเชิงเส้น ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยนอกจากการสัมภาษณ์เหตุผลจากกลุ่มผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์แล้ว สินค้าที่นำมาจำลองสถานการณ์ยังเป็นสินค้าที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน มีการปรับเปลี่ยนสินค้าที่นำมาให้ตรงกับลักษณะเฉพาะและความสนใจของผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์แต่ละราย

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยฉบับนี้ได้รวบรวม และได้จัดแบ่งการหลอกลวงทางการเงินออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ (Opportunity-based scams) รูปแบบที่ 2 การหลอกลวงที่ใช้การข่มขู่ (Threat-based scams) รูปแบบที่ 3 การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (Consumer purchase scams) รูปแบบที่ 4 การฟิชซิ่ง (Phishing scams) และรูปแบบที่ 5 การหลอกลวงที่ใช้ความรัก (Romance scams) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมถูกหลอกลวงทางการเงิน และศึกษารูปแบบการหลอกลวงที่มีแนวโน้มทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงเชื่อมากที่สุด โดยมีการดำเนินการวิจัย 2 วิธี การ ดังนี้ วิธีที่ 1 คือ การเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์เพื่อระบุรูปแบบของการหลอกลวงที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีประสบการณ์พบเจอมากที่สุด 2 รูปแบบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านโปรแกรมประยุกต์ทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าปัจจัยใดส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมถูกหลอกลวงทางการเงิน และวิธีที่ 2 คือ การจำลองสถานการณ์จาก 2 รูปแบบการหลอกลวงที่ได้ข้างต้นผ่านวิธีการสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการจำลองสถานการณ์จำนวน 100 คน เพื่อนำมาระบุรูปแบบการหลอกลวงที่มีแนวโน้มทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงเชื่อมากที่สุด และทำการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านโปรแกรมประยุกต์ทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐานว่าปัจจัยใดส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมถูกหลอกลวงทางการเงิน อีกทั้งนำผลการสัมภาษณ์มาเป็นแนวทางให้

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถออกแบบมาตรการป้องกันการถูกหลอกลวงทางการเงิน รวมถึงนำมาเป็นแนวทางการป้องกันตนเองให้แก่บุคคลทั่วไป

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการถูกหลอกลวงทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความเสียหายทางการเงิน การหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชซิง โดยบุคคลที่มีอายุน้อยมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินสูง เนื่องจากขาดความระมัดระวังในการรับข้อมูลข่าวสาร ประกอบกับประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตที่ยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับอย่างรอบคอบ ขณะที่บุคคลที่มีอายุมากขึ้น โดยเฉพาะวัยทำงานที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีแนวโน้มการถูกหลอกลวงลดลง เนื่องจากการศึกษาจะช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ จึงสามารถแยกแยะ และรู้เท่าทันกลยุทธ์ที่มีจูงใจให้ นอกจากนี้บุคคลที่มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินสูง ขณะที่บุคคลที่เคยได้รับความเสียหายทางการเงินมีแนวโน้มถูกหลอกลวงลดลง เพราะเกิดการเรียนรู้ และการตระหนักรู้จากเหตุการณ์ในอดีต อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มีประสบการณ์พบเจอรูปแบบการหลอกลวงที่ใช้โอกาสล่อ หรือการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า หรือการฟิชซิง มีแนวโน้มถูกหลอกลวงทางการเงินมากกว่ารูปแบบอื่น เนื่องจากทั้งสามรูปแบบสามารถพบเจอได้ง่ายในชีวิตประจำวัน ทำให้บุคคลไม่ระมัดระวัง และละเลยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

นอกจากนี้ พบว่า รูปแบบการหลอกลวงที่มีแนวโน้มทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงเชื่อมากที่สุด คือ การหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า (Consumer purchase scams) โดยกลุ่มที่มีแนวโน้มหลงเชื่อสูงจะให้ความสำคัญกับราคาสินค้าที่ราคาถูกกว่า โดยละเลยการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของร้านค้า รวมถึงการพิจารณาวิวจากผู้ซื้อรายอื่นอย่างรอบคอบ ขณะที่การหลอกลวงแบบฟิชซิง (Phishing Scams) มีแนวโน้มที่จะทำให้กลุ่มตัวอย่างหลงเชื่อรองลงมา เนื่องจากการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้านั้นพบเจอได้ง่าย และสินค้าที่นำสถานการณ์จำลองเป็นสินค้าที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การออกแบบนโยบายต้องคำนึงถึง 3 แนวทาง คือ 1.นโยบายที่เกี่ยวกับการป้องกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยฉบับนี้ เช่น การให้ความรู้แก่บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำเกี่ยวกับทักษะในการวิเคราะห์ และแยกแยะเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อป้องกันตนเองจากสถานการณ์ที่ไม่เหมาะสม การจัดหลักสูตรการศึกษา และแคมเปญเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนเข้าใจถึงอันตรายจากการตัดสินใจที่เร่งรีบ และสื่อสารให้ระมัดระวังป้องกันรูปแบบการหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า และการฟิชซิง เนื่องจากเป็นรูปแบบการหลอกลวงที่บุคคลมีแนวโน้มหลงเชื่อมากกว่ารูปแบบอื่น ๆ 2.นโยบายที่เกี่ยวกับการเยียวยาผู้เสียหายจากการหลอกลวง ทั้งการสนับสนุนทางการเงิน และจิตใจ เช่น การจัดตั้งกองทุนเยียวยาผู้เสียหายจากการหลอกลวง การให้คำปรึกษาทางจิตใจ และการให้คำแนะนำด้านกฎหมาย นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการจำลองสถานการณ์ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เชื่อมั่นในระบบกฎหมายปัจจุบัน และการปฏิบัติหน้าที่ของภาครัฐก็ไม่สามารถคลายความกังวลจากการถูกหลอกลวงได้ เนื่องจากกระบวนการทางกฎหมายมีความล่าช้า บทลงโทษที่ไม่เข้มงวด อีกทั้งจะเร่งปฏิบัติงานเฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความสนใจจากสื่อ จึงควรออกแบบนโยบายที่ 3 เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ และการติดตามการกระทำผิด เพื่อให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องความเป็นธรรม และติดตามคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามงานวิจัยฉบับนี้ ยังไม่ครอบคลุมนโยบายที่เกี่ยวกับการเยียวยา

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

ผู้เสียหาย รวมถึงนโยบายเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือ และติดตามการกระทำความผิด ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

สำหรับแนวทางป้องกันตนเองจากการถูกหลอกลวงในการซื้อขายสินค้า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่กล่าวว่าควรซื้อสินค้าจากแหล่งที่เชื่อถือได้ พร้อมทั้งตรวจสอบรีวิว และเปรียบเทียบราคาจากหลายแหล่ง ส่วนการหลอกลวงในรูปแบบการฟิชซิง ส่วนใหญ่กล่าวว่าต้องมีการระมัดระวังการให้ข้อมูลส่วนตัว และตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล เพื่อป้องกันการหลอกลวง และการแอบอ้างจากบุคคลหรือองค์กรที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ก่อนทำธุรกรรมทางการเงินทุกครั้ง ควรตรวจสอบข้อมูลให้แน่ชัด ไม่ควรเร่งตัดสินใจ และควรเปิดใช้ระบบการยืนยันตัวตนแบบหลายขั้นตอน และระบบแจ้งเตือนอัตโนมัติ เพื่อลดความเสี่ยงจากการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต และควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับรูปแบบการหลอกลวงใหม่ ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับตัว และรู้เท่าทันกลยุทธ์ที่มีฉ้อโกงอาจนำมาใช้

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

เอกสารอ้างอิง

จิตติมา อินกล้า. (2559). วาทกรรมทางการเมืองเพื่อการหลอกลวงทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ผ่านเครื่องอิเล็กทรอนิกส์.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 11(2), 96.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). ภัยทางการเงิน กับภัยร้ายที่ต้องช่วยกันหยุดยั้ง. สืบค้น สิงหาคม 22, 2567 จาก

<https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/bot-magazine/Phrasiam-65-3/the-knowledge-65-3-4.html>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. [Research Report] รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของไทยปี 2565.

<https://www.bot.or.th/content/dam/bot/image/research-and-publications/2565ThaiFLsurvey.pdf>

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566, 9 มีนาคม). [Press Release] ออกมาตรการจัดการภัยทุจริตทางการเงิน.

<https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/news-and-media/news/2023/news-th-20230309.pdf>

ธัญพิชชา สามารถ. (2565). การตกเป็นเหยื่อทางไซเบอร์ของผู้สูงอายุ (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์).

พงษ์สิริ ตาอินทร์. (2562). การเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแชร์ลูกโซ่ในธุรกิจเงินร่วมลงทุนข้ามชาติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).

สมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). ไทยติดอันดับ 6 ของโลก เกิด “ภัยทางการเงิน” มากที่สุด. สืบค้น สิงหาคม 22, 2567

จาก <https://www.tba.or.th/ไทยติดอันดับ-6-ของโลก-เกิด/>

สัณห์ภาพ วิทยาทอง. (2564). ความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางการเงินออนไลน์ของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์, 7(2), 28.

สาโรจน์ จอกโคกสูง. (2550). ภาพลักษณ์และบริบทของเหยื่อในสายตาคู่มือตำรวจ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2567). สถิติแจ้งความออนไลน์ คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. สืบค้น สิงหาคม 22, 2567

จาก <https://thaipoliceonline.go.th/>

อัญมณี รักดีมวชน และ คมสัน รัตนะสิมากุล. (2566). ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์

“เฟสบุ๊ก”. วารสารการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 6(1), 126-129.

Buse, Fong, and Tripathi. (2024). The Interplay of Social Behaviour and Demographics in Cyber Scam Susceptibility:

A Singapore Study. Journal of Business and Management, 12(5), 2961.

DeLiema, Li, and Mottola. (2023). Correlates of responding to and becoming victimized by fraud: Examining risk

factors by scam type. International journal of Consumer Studies, 47(3), 1046.

DeLiema, Li, and Mottola. (2023). Correlates of responding to and becoming victimized by fraud: Examining risk

factors by scam type. International journal of Consumer Studies, 47(3), 1051.

Greene. (2012). Econometric analysis. 7th ed. Harlow, England: Pearson Education.

Kerley and Copes. (2002). Personal fraud victims and their official responses to victimization. Journal of Police and

Criminal Psychology, 17(10), 26.

Kim, Maurer, and Mitchell. (2021). How financial literacy shapes the demand for financial advice at older ages.

The Journal of the Economics of Ageing, 20, 7.

Odunze. (2018). Cyber Victimization by Hackers: A Criminological Analysis. Public Policy and Administration

Research, 8(1), 11.

Titus, Heinzelmann, and Boyle. (1995). Victimization of Persons by Fraud. Crime & Delinquency, 41(1), 60.

ปีที่ 16 ฉบับที่ 31 มกราคม - มิถุนายน 2568

Wyk and Benson. (1997). Fraud victimization: Risky business or just bad luck?. *American Journal of Criminal Justice*, 21(2), 163-179.

Wyk and Mason. (2001). Investigating Vulnerability and Reporting Behavior for Consumer Fraud Victimization Opportunity as a Social Aspect of Age. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 17(4), 328-345.